

JEGYZŐKÖNYVI KIVONAT

mely 1997. IX. 27-én készült Feketicsen a vajdasági Pax Romana az *Értelmiségi vallásosság ma* témára megtartott tanulmányi hétvégén, a kerekasztal-beszélgetésen feltett kérdésekről és válaszokról.

A kerekasztal-beszélgetés résztvevői:

Dr. Hegedűs Antal, a VPR elnökségi tagja, a kerekasztal-beszélgetés vezetője, Szabadka

Galambos Gyula, a magyarországi Pax Romana Forum volt elnöke, Svájc

Aszalós János informatikus, Budapest

Dr. Bányai János egyetemi tanszékvezető tanár – irodalomtörténész, Újvidék.

Mirnic Károly szociológus, Szabadka

Béres Károly villamossági mérnök, lelkész, az újvidéki ökumenikus szeretetszolgálat vezetője, Újvidék

Sál Julianna tanár, az újvidéki ökumenikus szeretetszolgálat munkatársa, Újvidék

Kérdések:

I. Összetartozik-e a hit, a vallásosság, az egyháziasság és az erkölcsi magatartás, vagy pedig külön-külön is megélhető?

II. Miben álljon ma az értelmiségi vallásos magatartás?

III. A kételkedés szükséges értelmiségi magatartás-e?

IV. A keresztény szeretet parancsa ma mennyire egyesíthet bennünket?

V. Mi a feladata a vallásos értelmiséginek a világ nagy problémáival szemben, illetve megoldásával kapcsolatban?

VI. Miben segítheti az egyház a mai értelmiséget vallásosságának kialakításában?

Válaszok:

I. Összetartozik-e a hit, a vallásosság, az egyháziasság és az erkölcsi magatartás, vagy pedig külön-külön is megélhető?

Galambos Gyula: Ezek egymástól függetlenül is, külön-külön léteznek, ez lehetséges. Erre igen sok példa van a múltban és a jelenben is. Hangsúlyozza azonban, hogy ezek együttvéve egymást kölcsönösen támogatják, mindegyik rész megélését, tartalmát és megvalósítását megkönnyítik az ember számára.

Aszalós János egyezik Galambos Gyula véleményével és hangsúlyozza, hogy a megkülönböztetés egy absztrakt valami, de valóságban ez a négy dolog összefügg. Mint egy kórusművön a négy szólam. Egyik a másik nélkül üres.

Bányai János: Összetartozik, de megkülönböztető fogalmak. Első helyen a hit áll, és minden csak ezután következik.

Mirnic Károly: Kérdés, hogy melyik az, amelyik kiteljesült erkölcsöséget ad. Ha a hit nem teljeseedik ki a humanizmusra, nem lehet teljes. A vallásos hitnél mindig teljesen jelentkezik a tételezett humanizmus.

Béres Károly: Vajdaságban sokszor megvetik a nazarénusokat, pedig sok esetben erősebb hitűek, mint sok más vallásúak. A piciny egyházak sokszor példát mutatnak.

Sál Julianna: hasonló vélemény, hogy a négy elem összetartozik. Nem lehetünk vallásosak erkölcsös élet nélkül.

Hozzászólások:

Dukai Katalin feltette a kérdést, miért könnyebb vallásosságról beszélni, mint istenfélelemről.

Nagy Margit: Nem elég hinni Istenben, a feltámadásban kell hinni.

Kerekes György: A négy elemhez hozzátartozik a cselekedet is.

Mirnic Károly: A négy elem legfontosabb tényezője az erkölcsi alap.

II. Miben álljon ma az értelmiségi vallásos magatartás?

Galambos Gyula: Állandó és folyamatos elmélyülés a vallásos ismeretekben, mert így lehet biztosítani a továbbfejlődést vallásunk gyakorlati és tevékenyebb megélésében.

Aszalós János véleménye szerint ez szubjektív állapot, aminek három fontos kifejezője van: a nyugtalanság, az ácsorgás és a csodálkozás.

Istent állandóan keresünk kell, mindaddig, amíg meg nem találjuk. De hiába találjuk meg ma, holnap kezdhethetjük újra. Ez azt jelenti, hogy állandóan újjá kell születnünk Isten keresésében, mert valamiért soha nem tudunk megnyugodni, hogy most már minden rendben van, és min-

dent világosan látunk. A második az ácsorgás, ami azt jelenti, nem várom azt, hogy majd az én saját erőmmel ezeket a kérdéseket meg tudom válaszolni. Arra várok és figyelek, hogy Isten jelt adjon. Isten nagyon sok oldalról ad jelet a másik ember szavával, de adhat a csillagok szépségével vagy a tudománynak valamilyen csodálatos felfedezésével, tehát bármi más akármiben, tehát figyelek, várok-ácsorgok és tipródok. A harmadik pedig a csodálkozás. Oly sok gyönyörű dolog vesz bennünket körül. A tevékenység, a mának, a holnapnak a feladata és a tervezés mellett, elsődlegesen mindennapi feladatomnak azt tartom, hogy csodálkozni tudjak.

Bányai János: Állandóan kérdezni kell a világot, és tegyünk fel kérdéseket folyamatosan, és ez az ami számunkra – az értelmiségi vallásos magatartáshoz – a legfontosabb.

Mirnic Károly: Az értelmiségi vallásos embernél a legfontosabb-leglényesebb a cselekvő magatartás. A vallásos értelmiség nagyon kisszámú. Sajnos, azt tapasztaljuk, hogy az értelmiségi vallásos ember sokszor szégyelli megvallani vallásosságát-vallásos magatartását. Még ha cselekvő is. Nem mutatják ki, hogy vallásosak és úgy is cselekszenek. Ez elmarasztaló a vallásos értelmiségiekkel szemben. Pedig nagy szükség van arra, hogy ily módon hassunk azokra, akik nem vallásos értelmiségűek, hiszen azok vannak többségben. Az élettapasztalat sajnos azt mutatja, hogy rengeteg felelőtlen tett fűződik az értelmiségi magatartáshoz.

Béres Károly a feltett kérdéssel kapcsolatban konkrét jelenségre mutat rá. Újvidéken úgy az értelmiség, mint az egyszerű emberek akkor keresték az egyházzal a kapcsolatot, amikor keresztlő, esküvő vagy temetés volt a családban. De ha falujukba visszamentek, elmentek a templomba is. Rámutatott, ha elszakadunk a környezetünktől, ahol felnőttünk és vallási életünk alapozódott, sokszor eltávolodunk a vallásos magatartástól is.

Sál Julianna: A vallásos magatartású mai értelmiség saját magával kell hogy tisztában legyen, mi a feladata, mit akar, mi a terve és mindezek között feltétlenül helyet kell kapnia a mások iránti segítőkészségnek.

Hozzászólások:

Szekeres István: A vallásos értelmiségnek ma öntudatos, példamutató és cselekvő életet kell élnie, megtalálva helyét és a kiteljesedést ott, ahol van.

Varga Gusztáv: Akinek nincs fogalma az értelemről-törvényekről, az nem tudja mi a jó és mi a rossz. Alapvetően fontos tehát a tízparancsolat betartása.

Nagy Margit: Az értelmiségi vallásos embernek ki kell sugároznia a világra, a környezetére.

Csincsik Rózsa: Szolgálatban jut kifejezésre az értelmiségi vallásos ember meghatározásának a lényege. Mással együtt élni és szolgálni.

Hegedűs K. Katalin felteszi a kérdést, mi a különbség az értelmiségi és nem értelmiségi vallásosság között? „Az értelmiségi logikusan tudja vállalni az eszméket, melyeknek van tartalma és célja.”

III. A kételkedés szükséges értelmiségi magatartás-e?

Galambos Gyula: A kételkedés értelme a dolgok meglátása, de nem önmagáért a kételkedésért, hanem a megismerésért – mérlegel és következtet.

Aszalós János: A kételkedés, ha Istentől van, kegyelem. Van negatív kételkedés is.

Bányai János: A világot megismerni csak úgy tudjuk, ha kételkedéssel járunk-élünk, mert az a megismerés elengedhetetlen feltétele.

Mirnic Károly: A kételkedésre szükség van azért is, hogy higgyünk. Minden kételkedés előbb-utóbb megismeréssé válik, a megismerés pedig hitté. Kételkednie kell ahhoz, hogy megismerhessen valamit. Idézi Szent Ágoston mondatát: „Credo ut intellegam” – „Hiszek, hogy megismerhessek valamit.” A kételkedésre tehát azért is szükség van, hogy higgyünk.

Béres Károly: A kételkedés szükséges, mert az ösztönzi az embert, hogy a dolgoknak utánanézzon, megismerje azokat.

Sál Julianna: Többnyire kételkedés van, de azzal foglalkozunk, amely az ember javára válik.

Hozzászólások:

Ehmann Imre Szent Pál leveléből idézett: „A ti hitetek értelmes Istenszolgálat legyen.” Descartes jelszava pedig: „Cogito ergo sum” – „Gondolkodom, tehát vagyok.” Ezt az idézetet főleg akkor használták, amikor még a marxizmus zászlaja lobogott. Tulajdonképpen ezt már Szent Ágoston mondta más formában: „Tubito ergo sum.” – „Kételkedem, tehát vagyok.” Tehát Ágostonnál, az egyik legnagyobb egyházatyánál ott volt a kételkedés.

Papp Ferenc rámutatott arra, hogy a kételkedés és a kíváncsiság nem egy. A kételkedés esetében ha elértem is valamit, még nem kell, hogy elfogadjam, míg a kíváncsiságnál ha meggyőződtem, elfogadom.

Kerekes György Az értelmiség alapvető tulajdonsága a kételkedés.

Oláh István: Az értelmiségnek nem kötelező kételkednie, hanem az a tudásnak a velejárója.

IV. A keresztény szeretet parancsa ma mennyire egyesíthet bennünket?

Galambos Gyula: A szeretet mértéke az, amelyik egyáltalán lehetővé teszi és megkönnyíti az utat számunkra, hogy a szeretet parancsát teljesítsük. Olyan mértékben, amilyen mértékben ezt a szeretetet adni tudjuk. A szeretet parancsa annyira egyesíthet bennünket, amilyen mértékben adni tudjuk egymásnak a szeretetet. Tehát a szeretet a meghatározó.

Aszalós János: A szeretet parancsának értelmezését úgy veszi, hogy a szeretet parancsa mennyire egyesítheti a különböző felekezeteket, a különböző nemzeteket, a különböző családokat, a családok tagjait. A válasszal egyértelmű: csak a szeretet egyesíthet bennünket. A grazi ökumenikus találkozó után a közvetlen tapasztalat az, hogy szinte reménytelen egyházfegyelmi úton keresni az egységet. Szinte reménytelen a hitbeli egységek alapján keresni az egységet, de a szeretet parancsa már ott is egyfajta, bár törékeny és nem teljes egységet létesített az ott levők között. Véleménye, hogy a szeretet nem parancs. A szeretet az egy állapot, vonzás egy bizonyos közös pont felé. Véleménye, hogy a szeretet nem morális fogalom, túl van jón és rosszon.

Bányai János: A szeretet az ember létezésének nélkülözhetetlenje. A keresztény embernél a szeretetnek fenntartás nélkül kifejezésre kell jutnia. A szeretet léte teszi lehetővé a párbeszédet is.

Mirnic Károly: A keresztény szeretetet a vallásos fundamentalizmussal szembe kell állítani. Sokan hisznek az isteni gondviselésben, kevesebben Jézus létében, és még kevesebben a túlvilági életben. A vallásos emberek között a szeretettel áthidalhatók a különféle felfogások. Tény, hogy a szeretet nemcsak lehetővé teszi a párbeszédet, hanem ösztönzi is azt. Ezen keresztül a személy irányított, de felfogásbeli megismerésünk is bővül, nyitottabbá leszünk a szeretetben, és mindez kihat, úgymond megnyílik az egyesítés felé.

Béres Károly gyakorlati példát hozott fel. Az ingyenkonyhára egy pravoszláv pap egy idős, nem görögkeleti vallású házaspárt hozott el, akik nélkülöztek és éheztek. A háború alatt ökumenikus imádságot tartottak a békéért. A templomokat látogatták, és úgy látták vendégül egymást. Újvidéken a muzulmán egyház imámja nem rendelkezett templommal. Az indítványra egy református templomot kért kölcsön, illetve annak helyiségét, és az imám vezetésével itt tartották meg az ökumenikus szellemű közös imát.

Sál Julianna: Vajdaságban sokszor tapasztaljuk a keresztény szeretet megnyilvánulását, függetlenül nemzeti hovatartozásunktól. Fontos az, hogy a szeretetből bőven adjunk egymásnak a vallási, a nemzeti és más-hova tartozásunktól függetlenül.

V. Mi a feladata a vallásos értelmiséginek a világ nagy problémáival szemben, illetve megoldásával kapcsolatban?

Galambos Gyula: E kérdést nagyon nehéz megválaszolni. A világon ma rengeteg probléma van. A vallásos értelmiség mindegyikben tud segíteni, sőt kötelessége is segíteni képességeinek megfelelő arányban. Példának felhozta, hogy az ökológiai katasztrófa elleni védekezésben minden ember tud segíteni, tudatosan tud az értelmiség ehhez hozzáállni.

Aszalós János: A világ problémáival szemben a vallásos értelmiségnek, a vallás ihletése és küldetése miatt fontos feladata, hogy alternatívákat dolgozzon ki a problémák megokolására. Olyan alternatívákat, melyek a keresztény hitünk számára elfogadhatóak. Számítani kell arra, hogy a kidolgozott alternatívák közül jó, ha százból akár egyet is elfogadnak, illetve bevállik.

Bányai János: A kérdés nagyon összetett. A válasz csak egyszerű lehet: a megoldás csak akkor lehetséges, amikor megismertük a problémákat.

Mirnic Károly: A társadalom és az ember nem maradhat világnézet nélkül. A kelet-európai országokban a megnyílás után fontos, hogy a vallásos értelmiség rámutasson a problémák fennállására, és részt vegyen azok megoldásában.

Béres Károly konkrét példát hozott fel. Boszniában a daytoni megállapodás megkötése után is a fegyverbehozatal tízszere volt az élelmszer, és gyógyszerbehozatal értékének. A vallásos értelmiség feladata tehát, hogy a világon mindenkor és mindenhol részt vegyen, és többet fordítson a szükségét megélt kisebb és nagyobb csoportú emberek megsegítésére.

Sál Julianna: Az ökumenikus találkozó vagy találkozó meg szervezése nagyon fontos, mert így lehet a világban összehozni a másként gondolkodó vagy az elnyomott embereket, meghallgatni megnyilatkozásukat, rájuk figyelni és segíteni őket.

VI. Miben segítheti az egyház a mai értelmiséget vallásosságának kialakításában?

Galambos Gyula véleményét, illetve hozzászólását a Római Katolikus Egyházra korlátozta, mivel ennek keretében él és működik is elsődlegesen. A II. vatikáni zsinat szellemében történő elmélyedést és annak a végrehajtását tartja elsősorban fontosnak. Vele el kell jutni több mint harminc év után oda, hogy amit ott megfogalmaztak, azt valóra is váltsuk. Ez elsődlegesen most a hierarchián papjainkra vár. Sok minden megvalósult, de még nagyon sok minden megvalósításra vár. Nagyon fontosnak tartaná, hogy Magyarországon a lelkeszi munkába vonják be

már aktívan a laikusokat és a hitoktatókat is. A teológiai képesítés engedélyezett nemcsak férfiaknak, hanem nőknek is. E személyek teológiát végeztek, és megvan a pasztorális kurzusképesítésük is, akkor gyakorlatilag meg kellene osztani ezeket a munkákat is. Hogy mely munkákról lenne szó, az konkrét állásfoglalás kérdése kell hogy legyen a zsinati szellemmel összhangban.

Aszalós Jánosnak négy indítványa van: az első, hogy meghallgató hivatalt állítson fel helyi és egyetemes szinten. A másik, adjon neki feladatot, illetve vigyen rá feladatok végzését. Ne csak feladatokat adjon, hanem várja meg a spontán kezdeményezéseket, mert a gyakorlat azt mutatja, hogy ott, ahol nem a parancsnok mondja meg, hogy mit kell csinálni, hanem az más indításból ered. A parancsnok figyeljen oda, hogy hol nőtt valamilyen növény, és azt gyorsan kezdje el locsolgatni, hogy az termést hozzon, de addig sem szabad ráncigálni, hogy gyorsabban nőjön, mert kiszakadhat a gyökere. Természetes, hogy van olyan növény is, amelyet ki kell szakítani, mert gyomnövény. A negyedik dolog: igenis szidnia kell az egyháznak az értelmiségieket, akik rendkívül kritikusan állnak hozzá papjaink cselekedeteihez, de amikor ők felkérnek valamilyen feladat elvégzésére, elfoglaltságukra hivatkozva utasítják el a vállalást.

Bányai János: Az értelmiségiekkel mindenhol és mindenkor baj volt – van. Meg kell változtatni az értelmiség azon kiválasztott részét, akiket úgy hívnak, hogy csúcsértelmiség. Ehhez támogatást nyújthat az egyház, mert ezzel kifejlesztheti és megérheti a kételkedés szabadságát, melyen keresztül megismeri a világot és elsajátíthatja azt.

Mimics Károly: Az egyháznak bátran hívnia kell az értelmiséget, hogy kiteljesedjen bennük a hit, foglalkozzanak velük, és dialógust folytassanak.

Béres Károly: A mai társadalmunkban kezdeményezés van az iránt, hogy a hittant az iskolákban is tanítsák. Szerinte ez nem lenne jó. Ugyanis nem lenne szabad a diákokra most egy másik ideológiát kényszeríteni. Különben ötven év után jelentkezik az egyház ébredése, ami meghozza majd a gyümölcsét.

Sál Julianna: Az egyháznak és az értelmiségnek kölcsönösen kell segítenie egymást. Az egyházi tevékenységbe be kell vonni a teológiai-lag képzett laikus személyeket is.

Hozzászólások:

Hegedűs K. Katalin: Szabad vallásos életünkben több évszázad követi egymást. Ez pozitív, de vannak vitatható jelenségek is. Évszázados maradvány például, mely szerint aki nem egyházi személy, az laikus. Felvetődik a kérdés, hogy ez így van-e? Az egyháznak, illetve papjainknak az értelmiségi vallásos embereket egyenrangúaknak kellene tekinteni önmagukkal. Vannak gyakorta használt szavak, melyeket az idők válto-

zásai és azok tartalmának fedése elkoptattak mindennapi életünkben, mint amilyen a szeretet, az erkölcs stb. E szavaknak vissza kell adni méltóságukat, értelmüket és tartalmukat.

Oláh István: Csak közös munkával lehet lebontani a közös problémákat.

Papp Ferenc: E kérdés megválaszolásához és megvalósításához elsősorban a nyitottság szükséges. Az egyház mentsvára volt az értelmiségnek és a magyarságnak is.

Vígh József: A II. vatikáni zsinat megnyitotta az ajtókat a kérdés megválaszolására és megvalósítására előtt is.

ZÁRÓNYILATKOZAT

A vajdasági Pax Romana és a Jugoszláviai Református Egyház diakóniai szolgálata Feketicsen, 1997. szeptember 27-én és 28-án tanulmányi hétvégét rendezett *Értelmiségi vallásosság ma* témára. A 130 fős résztvevő a hitét, vallásosságát és egyháziasságát különböző módon megélt vajdasági magyar értelmiség soraiból tevődött össze, akikhez néhány külföldi értelmiségi is csatlakozott. A résztvevők elfogadták azt a szociológiai megállapítást, hogy napjainkban a Vajdaságban is a személyes vallásosság csak az értelmiségiek igen kis részében ágyazódik bele a keresztény egyházi hagyományba és vallási gyakorlatokba.

Igaz, hogy a hit, a vallásosság, az erkölcsiség, az egyházi hagyományhoz és közösséghez való ragaszkodás egymástól külön-külön is létezhet – a valóságban azonban ez a négy magatartás össze kellene hogy függjön, hogy olyan legyen, mint egy kórusmű négy szólama. Egyik a másik nélkül üres.

A mai értelmiségi vallásosságát a vallási ismeretekben való állandó elmélyülés, a folyamatos kérdésfeltevés, Istennek állandó és nyugtalan keresése, és a cselekvő magatartás kell hogy jellemezze. Mint általában, úgy a különböző formában megélt vallásosság terén is csak a szeretet teszi lehetővé az őszinte párbeszédet, és a lényeges kérdésekben is csak a szeretet egyesíthet bennünket.

Környezetünk és a világ mai nagy problémáinak megoldásán a vallásos értelmiségieknek is dolgoznia kell, ugyanúgy készséget kell mutatnia a nem vallásosakkal való párbeszédre.

A vallás iránti érdeklődés fokozódása nagy kihívást jelent az egyházak számára. Ha az egyházak az evangélium szellemében állandóan reformálják szervezeti és hivatali kultúrájukat, ha cselekvési stílusukat a partneri magatartás irányítja, akkor igen sokat tettek, többek között az értelmiségiek egyházhoz kötődésének előmozdításáért. Felvetődött az igény, hogy az egyházak állandósítsanak „meghallgató hivatalt”, hogy az